КУЛЬТУРА І ДУХОВНЕ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ 1950-Х – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 60 РОКІВ

(МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА)

Антоніна Фоміченко
викладач
Компаніївського технікуму ветеринарної медицини
Білоцерківського національного аграрного університету

Мета заняття: показати нові тенденції в розвитку української культури наприкінці 1950-х – на початку 60 років;. розкрити вплив процесів десталінізації на розвиток культури; формувати в студентів інтерес до культурних надбань народу, а також високі якості на кращих зразках національної культури.

Вид заняття: діалогічна лекція з використанням інтерактивних форм та методів навчання.

Методи навчання: *імітаційні методи* (контроль знань – гра «Чорний ящик»; археологічне дослідження «Еврика!»; робота в малих групах з використанням інтерактивних методів навчання(самостійна робота з підручником); проміжне закріплення матеріалу (вікторина «Далі, далі, далі…»); узагальнення матеріалу – інтерактивна гра «Інтерв'ю».

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби: підручники Ф.Г.Турченко « Новітня історія України» частина друга – 1939 – 2001;на дошці матеріал для зорового перегляду: основні дати, міні плакати та портрети цього періоду; історія технікуму ветеринарної медицини – фоторепортаж; «чорний ящик» з відповідними матеріалами; газетні матеріали для археологічного дослідження (рукавички, збільшувальне скло); матеріали для ігор та вікторин, запитання для малих груп.

Література: підручник Турченко Ф.Г. «Новітня історія України»; Бойко О.Д. Історія України.

ХІД ЗАНЯТТЯ

1. Організаційна частина.

Викладач: «Занадто далеко ті роки буремні, що плинули в часі, мов річка стрімка. Ті роки не легкі, ті миті – хвилини, а деяким людям здавалось – віка». Підходить до завершення тема, назва якої: (підніміть, будь-ласка, руки, хто знає відповідь?) – «Україна в період десталінізації». – Хто назве хронологічні рамки цього періоду? (1953–1964 рр.) – Якою темою завершується вивчення будь-якого історичного періоду? – Культура. – Запишіть тему …

2. Контроль знань. Дидактична гра – «Чорний ящик». Запитання і предмети: 1. Кукурудза – *кукурудзяна епопея – друга надпрограма (Хрущов у червні 1954 р. звернувся із закликом про розширення посівів кукурудзи, і вже в 1955 р. посіви кукурудзи займали 5 млн га земель).* 2. Будиночок («*…забудеться Манеж і кукурудза.., а люди будуть довго жити в його будинках. Звільнені ним люди…*»). 3. Черевик *(на одному із засідань ООН Хрущов для наведення дисципліни стукав власним черевиком по трибуні, за що СРСР виключили із членів ООН).* 4. Мікрофон *(поїздка до Америки, Хрущов – гарний масовик).* 5. Молоток (прізвище одного із колишніх соратників Хрущова. 6. Цілина – *освоєння земель Казахстану,* Сибіру та Північного Кавказу – *роль джерела матеріальних і сировинних ресурсів.* 7. М'ясо, молоко, яйця – *третя надпрограма полягала у різкому збільшенні виробництва м'яса та іншої продукції тваринництва та бажання обігнати за цими показниками інші капіталістичні країни. Яка проблема в цьому питанні виникла у ветеринарів? (Будівництво гігантських відгодівельних комплексів створило проблему забезпечення кормами і ветеринарного обслуговування худоби).*

Археологічне дослідження: «Еврика!». Студенти, які умовно поділяються на групи, працюють над дослідженням археологічних знахідок – старі газети, складаючи розповідь за планом: 1. *Дата випуску газети та назва. 2. До якого історичного періоду належить? 3. Назвати основні проблеми цього періоду, виходячи із газети. 4. Які прізвища провідних діячів цього періоду фігурують. 5. Що відкрили для себе цікавого?*

3. Актуалізація опорних знань: Чому питання культури є завжди актуальним у вивченні історії? (Культура – це досягнення людей у всіх галузях їх розвитку…).

4. Повідомлення теми, формулювання мети та основних завдань. (Мета заняття… (повідомляється мета).

5. Мотивація навчальної діяльності *(питання, задачі, проблемні ситуації).*

Проблемна ситуація: «Назвіть практичні підтвердження позиції М.Хрущова в його вислові:

«У питаннях культури я – сталініст» (*Відповідь: політика русифікації, антицерковна кампанія, ідеологізація культурного життя, чергова ідеологічна кампанія (березень 1963) проти шестидесятників. Критика підтримувалась ідеологічними заходами: заборонено друкувати твори, влаштовувати творчі вечори, заборона існування клубів).*

6. План заняття:

1. Історичні умови розвитку української культури (демократичні процеси).
2. Розвиток науки.
3. Реформа в системі освіти.
4. Десталінізація та її вплив на літературно-мистецьке життя. Шестидесятники.
5. Антицерковна кампанія.
6. Наш край на початку 60-х років, *(історія Компаніївського технікуму ветеринарної медицини?)*

7. Вивчення нового матеріалу (план-конспект, тези …)

З яким словом у вас асоціюється «відлига»? «Відлига»: послаблення адміністративного тиску, політики самоізоляції, жвавий культурний обмін, духовне розкріпачення.

• *Нова хвиля «українізації». Що таке українізація? Що було для неї характерним в 30-ті роки? (залучення українського населення до*

управління
но-політичн
ширення сф
• Знову
збереження
мови. Назві
кривають по
роках? (М.
Офіційна ід
увагу на «бр
го та росій
кування 30
ради. Що в
лавську ра
році свят
(1654р.).
• Рефо
фінансуван
народної т
• Повер
туру неза
репресова
сії? (Перес
людей з ме
• Поява
• Розго
те цю абре
• Згубн
русифікац
реконаний
усі сфери
культури ко
• У 196
вий курс н
дини» як
муністичн
відхилення
науці, осв
як і раніше
дувалися.
Які ви
виходячи
Політи
до «відли
хвилі «ук
на відхил
реформ,
ли новом
культури
родженн
Інтера
робота в
самостійн
Питан
Рефор
- Рефо
кусію з пи
- Найб
пункт…
- Хто в
їнської м
- Чом
співпада
про збер
підтрима
- На
щов?
- Яким
ки? Чому

управління та інших сфер суспільно-політичного життя з метою розширення сфери впливу центру).

• Знову постало питання про збереження і розвиток української мови. Назвіть відомі твори , які розкривають політику українізації в 30-х роках? (М. Куліш: «Мина Мазайло»). Офіційна ідеологія зосередила свою увагу на «братній дружбі українського та російського народів». Святкування 300-річчя Переяславської ради. Що вам відомо про Переяславську раду? Підрахуйте, в якому році святкувалось її 300-річчя? (1654р.).

• Реформа освіти, збільшення фінансування культури, розвиток народної творчості.

• Повернення в українську культуру незаслужено забутих або репресованих імен. Що таке репресії? (Переслідування інакомислячих людей з метою знищення).

• Поява руху шестидесятників.

• Розгортання НТР. Розшифруйте цю абревіатуру?

• Згубний вплив мала політика русифікації України. Хрущов був переконаний, що без упровадження в усі сфери життя російської мови і культури комунізм неможливий.

• У 1961 р. було оголошено новий курс на « формування нової людини» як неодмінної складової комуністичного будівництва. Будь-які відхилення від офіційної ідеології в науці, освіті, літературі, мистецтві, як і раніше, заборонялися і переслідувалися.

Які висновки можна зробити, виходячи з цього матеріалу?:

Політична «відлига» привела до «відлиги» культурної, до нової хвилі «українізації». Незважаючи на відхилення та непослідовність реформ, історичні умови сприяли новому піднесенню української культури, навіть її черговому відродженню.

Інтерактивна форма заняття: робота в малих групах. (Різновид самостійної роботи з підручником).

Питання для групи №1

Реформи в системі освіти.

- Реформа освіти викликала дискусію з питання...
- Найбільше суперечок викликав пункт...
- Хто висловився на захист української мови і хто її підтримав?
- Чому думки батьків і дітей не співпадали? Якими словами думку про збереження української мови підтримала українська інтелігенція?
- На чому наполіг Микита Хрущов?
- Яким був результат такої політики? Чому цю статистику можна вважати перебільшеною?
- Що передбачалося за реформою народної освіти?
- До чого призвела політехнізація освіти?
- Яке рішення, ухвалене в 1965 р., так і не було реалізоване?
- Чи можна назвати зрушення в системі освіти позитивними?

Питання для групи №2

Розвиток науки

- За якими напрямами проводилися дослідження в республіці?
- Що нового відбувалося у фізико-технічному інституті?
- Що саме було в центрі розвитку науки?
- За що академік В. Глушков був удостоєний Ленінської премії?
- Які наукові машини вам відомі?
- Який колектив одержав перші штучні алмази і в якому році?
- Хто очолював Академію УРСР з 1946 до 1962 р.?
- Які позитивні зміни відбулися в сільськогосподарських науках?
- Що стало помітною подією наукового життя періоду десталінізації?
- Чому Україна, незважаючи на певні успіхи, залишалася науковою периферією СРСР?

Пам'ятка про те, як організувати роботу:

Спікер, головуючий (керівник групи):

зачитує завдання групі, організовує порядок виконання, пропонує учасникам групи висловлюватись по черзі, заохочує групу до роботи, підбиває підсумки роботи, визначає доповідача.

Секретар: веде записи результатів роботи групи (коротко і розбірливо); повинен бути готовий висловити думки чи допомогти доповідачу.

Посередник: стежить за часом, заохочує групу до роботи.

Доповідач: чітко висловлює думку групи; доповідає про результати роботи.

Потім викладач підводить підсумки роботи в малих групах за поставленими запитаннями і робить проміжний висновок, який дозволить намалювати цілісну картину політики десталінізації в галузі культури:

Отже, ***політику Хрущова в галузі освіти можна назвати позитивною в плані: скасування плати за навчання в старших класах середніх шкіл та ВНЗ, істотного збільшення фінансування освіти, зростання кількості студентів; прийняття нового шкільного закону в 1959р., в основу якого покладено принцип поєднання загальноосвітнього і політехнічного навчання; право батьків вибирати для своїх дітей навчання (хитрий принцип), відбулося посилення уваги до української мови, зокрема перевидання «Словника української мови» Б.Грінченка, збагачення української літератури новими художніми творами відомих митців («Зачарована Десна», «Поема про море» О. Довженка, «Людина і зброя» О. Гончар; вихід на літературні та суспільні терени плеяди творчої інтелігенції – шестидесятників (Ліна Костенко, В.Симоненко, Д.Павличко, І. Світличний, І. Дзюба та ін.; зростання популярності театрального мистецтва, кіно (престижних міжнародних премій удостоєно кіно Ю.Іллєнка «Білий птах з чорною ознакою», в якому піднімались національно-культурні проблеми, широке святкування 100-річчя І.Франка (серпень, 1956 рр.), пом'якшення цензури, реабілітація відомих діячів культури, повернення їх творів до читачів, підготовка багатотомної історії України та історії міст і сіл республіки, заснування щорічної Шевченківської премії, повернення репресованих священиків та ліквідованої в 1946–1949 рр. греко-католицької церкви. Але суперечливий характер хрущовської «відлиги» в духовній сфері виявився в погіршенні якісних показників освіти, русифікації, гоніннях на діячів культури, посилення ідеологічного наступу, антирелігійній кампанії кінця 1950-х років – початку 1960-х років. Викладач:** *переходячи до другої частини питання «Десталінізація та її вплив на літературно-мистецьке життя. Шестидесятники» – ми послухаємо невеликі виступи студентів, які мали завдання підготувати упереджену характеристику представників культури 60-х років.*

Історія нашого навчального закладу почалася в 1963 р., тобто стосується до вивченого нами періоду. Зараз студенти проведуть короткий екскурс і розкажуть про минуле технікуму.

Виступи студентів.

8. Підведення підсумків: *Підводячи підсумки, спробуємо вирішити проблемне завдання, поставлене на початку заняття:* «У питаннях культури я – сталініст» (Відповідь: політика русифікації, антицерковна кампанія, ідеологізація культурного життя, чергова ідеологічна кампанія (березень 1963 р.), проти шестидесятників. Критика підтримувалась ідеологічними заходами: заборонено друкувати твори, влаштовувати творчі вечори, заборона клубів.

Заключне слово *викладача*: *«Хрущовська «відлига» породила надії і водночас принесла розчарування. Процес оновлення суспільства розвивався надзвичайно непослідовно. Тим часом молодь, що відчувала смак свободи, прагнула рішучих змін. Те, що реформи Хрущова мали поверхневий характер, не торкалися підвалин тоталітаризму, а права, компетенції республіки істотно не змінилися, – все це примушувало незгодних з існуючими порядками шукати інших шляхів досягнення національного суверенітету. Ці люди, які не змирилися з владою, а пішли далі – називалися дисидентами, що означає «незгодні». Про них ми поговоримо на наступному занятті.*

Узагальнення матеріалу проведемо у вигляді дидактичної гри «Інтерв'ю»

1. Назвати тему заняття. 2. Що таке «відлига»? 3. Чому політику в галузі культури називають другою хвилею українізації? 4. Чим вона характеризувалася на цьому етапі? 5. У чому були негативні прояви культурної політики ? 6. Які надбання в галузі освіти можна назвати найбільш позитивними? 7.Кого з видатних діячів культури цього періоду ви можете назвати? 8. Які прорахунки в цій галузі виявилися? 9. Чому Хрущов злякався подальшого піднесення українського культурного руху? 10. Чому українська культура не могла розвиваїися вільно в цей період? 11.Кого із представників науки можете назвати? 12.Чому Хрущов назвав себе сталіністом в галузі культури? 13. Що найбільше сподобалося на занятті? 14. Чому так важливий для всіх нас вільний розвиток культури?

Слово вчителя: спасибі за роботу на занятті.

Студенти, які одержали найбільшу кількість балів-посмішок отримують відповідні бали. Додаткові бали мають...

Видача завдання для самостійної роботи – ознайомитися з питанням підручника стосовно дисидентського руху, підготувати короткі виступи про дисидентів.

Домашнє завдання. Скласти розгорнутий план до питання: «Антицерковна кампанія» за параграфом підручника А.Ф.Турченка «Новітня історія України», ч. II.

Тестовий контроль знань на тему: «Україна в умовах десталінізації» (1953 -1964)».

1. Надзвичайне возвеличення будь-кого і поклоніння йому – це:
а) культ особи;
б) волюнтаризм;
в) суб'єктивізм.

2. Дисиденти – це діячі:
а) які відкрито відстоювали ідеали ліберальної демократії;
б) які вели збройну боротьбу проти існуючого режиму;
в) які активно відстоювали ідеали ліберальної демократії.

3. Попередником П. Шелеста на посаді Першого секретаря ЦК КПУ був:
а) М. Хрущов;
б) О. Кириченко;
в) М. Підгорний.

4. Важливим засобом піднесення сільського господарства М. Хрущов вважав збільшення посівів:
а) пшениці;
б) льону;
в) кукурудзи.

5. Початком десталінізації слід вважати :
а) смерть Сталіна;
б) виступ Хрущова на XX з'їзді КПРС;
в) усунення Берії від влади.

6. За М.Хрущова було утворено:
а) раднаргоспи;
б) колгоспи;
в) комуни.

7. Чому в поріод правління М. Хрущова не було до кінця подолано наслідки сталінізму в різних сферах життя?
а) зі смертю Сталіна не відбулося зміни влади;
б) сталінізм міцно укорінився у свідомості людей;
в) адміністративно-командна система насаджувала партійну ідеологію і була нездатна до повного реформування.

8. Президентом АН УРСР в 60-ті роки був:
а) Б. Патон;
б) М. Амосов;
в) О. Палладін.

9. Перші штучні алмази Україна одержала в:
а) 1963 р.
б) 1961 р.
в) 1960 р.

10. Позитивні зрушення відбувалися в:
а) фізико-математичних науках;
б) сільськогосподарських науках;
в) біохімічних науках.

11. Традиційним став переїзд талановитих вчених України на роботу до:
а) Києва;
б) Харкова;
в) Москви.

тест

Чи вмієте ви планувати свій час?

Уміння планувати свій час допомагає організувати життя й досягти поставленої мети. Наскільки це притаманне саме вам? Перевіримо?

1. На початку робочого дня я резервую час для підготовчої роботи, планування: а) майже ніколи (1 бал); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (3 бали).

2. Передоручаю все,що можна передоручити: а)майже ніколи (3 бали); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (1 бал).

3. Письмово фіксую завдання, які мають бути виконані, та зазначаю терміни їхньої реалізації: а) майже ніколи (1 бал); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (3 бали).

4. Кожен офіційний документ намагаюсь проробити за один раз, ретельно і остаточно: а) майже ніколи (1 бал); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (3 бали).

5. Щодня складаю список майбутніх справ, упорядкований за пріоритетами: а) майже ніколи (1 бал); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (3 бали).

6. Свій робочий день намагаюсь звільнити від сторонніх телефонних розмов і незапланованих відвідувачів: а) майже ніколи (1 бал); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (3 бали).

7. Денне навантаження намагаюсь розподілити відповідно до розробленого графіка: а) майже ніколи (1 бал); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (3 бали).

8. У моєму плані є «вікна», що дають змогу, реагувати на актуальні проблеми: а) майже ніколи (1 бал); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (3 бали).

9.Намагаюсь передовсім сконцентруватися на найважливіших проблемах: а) майже ніколи (1 бал); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (3 бали).

10. Свою відпустку завжди ретельно планую заздалегідь: а) майже ніколи (1 бал); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (3 бали).

11. Я вмію говорити «ні», якщо мені потрібно виконати важливіші справи: а) майже ніколи (1 бал); б) час від часу (2 бали); в) майже завжди (3 бали).

Підрахуйте отримані бали:

Менше 14 балів: Ви не плануєте свій час і перебуваєте під владою зовнішніх обставин. Деяких зі своїх цілей досягаєте, але переважно тоді, коли складаєте список пріоритетів і ретельно дотримуєтесь його; Вам потрібно бути самостійнішим і організованішим. Це допоможе досягти значних результатів і скоротити шлях до окресленої мети.

Від 14 до 27 балів. Раціональність та планування не є вашим «найслабшим» місцем. Ви будуєте певні плани й здебільшого досягаєте окреслених цілей. Добросовісно виконуєте свої робочі обов'язки. Але ви можете собі дозволити запізнитись на якусь зустріч чи зробити собі за нагоди позачерговий вихідний. Життя, на вашу думку, було б нудним, якби ви планували його за секундами.

Більше 27 балів. Ви можете бути зразком кожному, хто хоче навчитися раціонально витрачати свій час. Вам не зрозуміло, чому оточуючі не здатні скористатися таким простим способом досягати бажаного результату. Вам можна довірити викладання спецкурсу «Як раціонально організувати свій робочий час». Гаяння часу на порожні розмови, незаплановані візити (звичайно, якщо тільки вони не мають екстренного характеру) розцінюється вами як несумлінне ставлення до роботи.